

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาประสิทธิผลการดำเนินงานในสถานศึกษาพอเพียงต้นแบบการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 4 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นฐานและกรอบแนวคิด ที่จะนำไปสู่แนวคิดเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย และเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยวิเคราะห์ และการอภิปรายผลการวิจัยซึ่งได้เรียบเรียงเสนอไว้ดังนี้

1. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 1.1 พระราชดำรัสเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
- 1.3 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.5 เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

2. เศรษฐกิจพอเพียงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 -

2559

3. การประยุกต์ใช้แนวคิดของทฤษฎีใหม่ในการจัดการศึกษา

4. การนำแนวพระราชดำริทางการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

5. การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา

6. ประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษา

6.1.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ

6.1.2 การประเมินประสิทธิผลของสถานศึกษา

6.1.3 การประเมินประสิทธิผลของสถานศึกษา

6.1.4 ประสิทธิภาพในการบริหารงานในสถานศึกษา

6.2.1 ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา

6.2.2 ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน

6.2.3 ด้านการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6.2.4 ด้านพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา

6.2.5 ผลลัพธ์/ภาพความสำเร็จ

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาดำเนินให้เกิดผล และเพื่อให้ข้าราชการเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนทั่วไป อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองต่อนโยบายของรัฐบาล ซึ่งบริหารบนพื้นฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ซึ่งใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ประเด็นของการเรียนรู้ ประกอบด้วยหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตที่ประชาชนนำมาใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน การศึกษาหลักแนวคิดดังกล่าวให้มีความเข้าใจเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างถูกต้องนั้นจึงเริ่มต้นจากการศึกษาความหมายและความเป็นมาของแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายที่นักวิชาการได้นำมาสรุปไว้ดังนี้

พระราชดำรัสเกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ยังมีพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสอีกหลายองค์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ อันเป็นแนวทางที่สำคัญยิ่ง จึงขออัญเชิญมาเพียงบางองค์ ดังนี้

“...ขอให้ทุกคนมีความปรารถนาที่จะให้เมืองไทยพอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทยอยู่แบบพอกินพอกิน ไม่ใช่จะรุ่งเรืองอย่างยอด แต่ว่ามีความพอกิน มีความสงบเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ ถ้าเรารักษาความพอกินพอกินนี้ได้ เราจะยอดยิ่งยวดได้...ฉะนั้นถ้าทุกท่านซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีความคิด และมีอิทธิพล มีพลัง ที่จะทำให้ผู้อื่น ซึ่งมีความคิดเหมือนกัน ช่วยกันรักษาส่วนรวมให้อยู่ดีกินดีพอสมควร ขอย้ำพอกิน พอกิน มีความสงบ ไม่ให้คนอื่นมาแย่งคุณสมบัตินี้จากเราไปได้ก็จะเป็นของขวัญวันเกิดที่ถาวร ที่จะมีคุณค่าอยู่ตลอดกาล...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ได้พระราชทานเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2542

ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงเน้นย้ำอีกว่าให้พวกเราพอกินพอกินจริงๆ แล้วยังมีพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสอีกหลายองค์ ที่ล้วนมีค่าซึ่งที่พวกเราควรจะได้ยึดและปฏิบัติตาม เมื่อได้เรียนรู้ จะสามารถน้อมนำสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานมาเป็นแนวทางในการทำงาน และดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี“...ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อน ด้วยวิธีการที่

ประหยักระมัดระวัง แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอสมควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความเจริญขั้นที่สูงขึ้นตามลำดับต่อไป ...การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญ ให้ค่อยเป็นไปตามลำดับด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และประหยัคนั้น ก็เพื่อป้องกันความผิดพลาดล้มเหลว และเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์...”

(พระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2517)

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่สำคัญ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล อดุลยเดช ทรงยึดหลักการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับสิ่งที่อยู่รอบตัว และสามารถปฏิบัติได้จริง หลักการทรงงานของพระองค์ที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. ๒๕๕๐ : ๓-๓๒)

๑. ศึกษาข้อมูลอย่างเป็นระบบ	๑๑. ประโยชน์ส่วนรวม
๒. ระเบิดจากข้างใน	๑๒. บริการรวมที่จุดเดียว (One Stop Services)
๓. แก้ปัญหาที่จุดเล็ก	๑๓. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
๔. ทำตามลำดับขั้น	๑๔. ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ
๕. คำนึงถึงภูมิสังคม	๑๕. ปลุกป่าในใจคน
๖. คิดอย่างองค์รวม หรือมองอย่างครบวงจร	๑๖. ขาดทุนคือกำไร
๗. ไม่คิดตำรา	๑๗. การพึ่งตนเอง
๘. ประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด	๑๘. พออยู่พอกิน
๘. ทำให้ง่าย	๑๙. เศรษฐกิจพอเพียง
๑๐. การมีส่วนร่วม	๒๐. ความซื่อสัตย์ สุจริต จริงใจต่อกัน

จะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานเป็นแบบอย่างให้เราเห็นเป็นพื้นฐานที่มั่นคงแล้วก็ค่อยพัฒนาต่อไปตามลำดับขั้นนอกจากนี้พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนี้ ก็ยังมีพระบรมราโชวาท และพระราชดำรัสอีกหลายองค์ ที่เกี่ยวข้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้พระราชทานไว้ อันเป็นแนวทางที่สำคัญยิ่ง อันจะยังผลให้ประเทศของเรารอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น

ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบันได้ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางที่ควรดำรงอยู่และปฏิบัติตนแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 และเมื่อภายหลังวิกฤตเศรษฐกิจก็ได้ทรงเน้นย้ำให้นำมาใช้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ เพื่อให้รอดพ้นวิกฤต และสามารถดำรงอยู่ต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และความเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสถานะแวดล้อม ความมีเหตุผลที่ถูกต้องตามความเป็นจริง และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง คือ ไม่ประมาท ในการดำเนินชีวิต โดยใช้ความรู้ต่างๆอย่างถูกหลักวิชาการ ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม คือ รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี ละอายที่จะทำความชั่ว เกรงกลัวต่อผลจากการกระทำที่ไม่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือสังคม มีการแบ่งปัน ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แก่ผู้อื่น และชีวิตอื่นๆ เห็นความสำคัญของการร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน ร่วมสร้างสรรค์พลังในทางบวก อย่างรู้ รัก สามัคคี นำไปสู่การพัฒนา และความเจริญก้าวหน้าที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ/เศรษฐกิจ ด้านสังคม/ชุมชน ด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม/ความเชื่อ/ค่านิยมต่างๆ

เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกัน ในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

*ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชน โดยทั่วไป (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. 2550 : 4-5)

แนวคิดของหลักเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ การตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ไม่ประมาท โดยที่จะต้องคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ไม่สุดโต่งไปด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งทั้งหมดนี้รวมกันเป็นหลักที่ปฏิบัติได้ขอเชิญพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระราชทานในโอกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541 มาให้ท่านได้เรียนรู้กันอีกครั้งหนึ่ง

“...คำว่าพอเพียงมีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึง การมีพอสำหรับใช้เท่านั้น แต่มีความหมายว่าพอมีพอกิน... พอมี พอกินนี้ก็แปลว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง...”

“...ให้พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา ก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรจะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ ...”

“...Self-sufficiency (พึ่งตนเอง) นั้นหมายความว่า ผลิตอะไร มีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง...”

“...แต่พอเพียงนี้ มีความหมายกว้างขวางยิ่งกว่านี้อีก คือคำว่า พอก็พอเพียง เพียงนี้ก็พอ ดังนั่นเอง คนเราถ้าพอใจในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อย ก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด – อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ – มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็จะอยู่อย่างมีความสุข...” (พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2541)

สุเมธ ตันติเวชกุล (2542 : 53) ได้อธิบายเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง และสรุปได้ว่า ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วยความพอประมาณ ซึ่งหมายถึง ความพอดี ไม่น้อยและไม่มากเกินไป จนต้องเบียดเบียนตนเองและคนอื่น ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจในระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างความมีเหตุผล โดยต้องพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้ และไกล โดยจะต้องมีเงื่อนไข 2 ประการ คือ เงื่อนไขความรู้ ซึ่งประกอบไปด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ อย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณา เพื่อประกอบการวางแผน และ

ความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ เงื่อนไขคุณธรรม ประกอบไปด้วยความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ ช่วยเหลือแบ่งปันผู้อื่นทั้งหมดนี้ จะนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกๆ ด้านไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

อภิชัย พันธแสน (2551 : 1) ได้มีนักวิชาการได้สังเคราะห์ความคิดเห็นของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีต่อแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยคำนึงถึงบริบททางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม ทั่วเวลาต่าง ๆ โดยอธิบายว่า นักเศรษฐศาสตร์ในความหมายแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันออกเป็น 4 กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

กลุ่มที่หนึ่ง อธิบายว่า ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่อยู่เหนือแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เป็นภูมิปัญญาไทย เป็นทุนทางสังคมของประเทศเนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมชุมชน และเป็นพื้นฐานของระบบเศรษฐกิจของสังคมไทย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมของสังคมไทยส่วนใหญ่ของประเทศเป็นปรัชญาแนวคิดที่ประยุกต์นำศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่จะลด “ความอยาก” ลงมาสู่ระดับที่พึงพาดตนเองได้

กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มที่มีความคิดเห็นตรงกันว่า ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมีส่วนประกอบที่สำคัญ 3 ส่วนที่เกี่ยวข้องกันและจะขาดซึ่งส่วนใดส่วนหนึ่งไม่ได้คือ ความพอดี ความเสี่ยง และการพึ่งตนเอง โดยความพอดีจะมีลักษณะใกล้เคียงกับคุณภาพในวิชาเศรษฐศาสตร์ เพื่อให้เกิดความพอดีและยั่งยืนนั้นการสร้างความสามารถในการพึ่งพาดตนเองได้มากที่สุด คือ ความพยายามในการเพิ่มขีดความสามารถในการควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่ก่อให้เกิดความไม่แน่นอน และลดต้นทุนในการแลกเปลี่ยน (Transaction Cost) ไม่ให้สูงเกินไป

กลุ่มที่สาม มีความคิดเห็นว่า ปรัชญาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐศาสตร์ เพราะเป็นการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจภายใต้ข้อจำกัดของรายได้ (Budget Constraints) ภายใต้การบริหาร การกระจายความเสี่ยงอย่างสมดุลและมีการแลกเปลี่ยนอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency)

กลุ่มที่สี่ เป็นกลุ่มที่มีความคิดเห็นอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิต และการพัฒนาประเทศบนพื้นฐานความเป็นอยู่อันควร ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับประเทศตามศักยภาพของประเทศ

ในทัศนะของ อภิชัย พันธแสน หลักเศรษฐกิจพอเพียงมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับพุทธเศรษฐศาสตร์ซึ่งมีความแตกต่างจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์อื่น ๆ แต่รากฐานวิธีคิดระหว่างพุทธเศรษฐศาสตร์ซึ่งมีความแตกต่างจากแนวคิดเศรษฐศาสตร์กระแสหลักอื่น ๆ ซึ่งมีพื้นฐานวิธีคิดมาจากความเชื่อว่ามีมนุษย์มีเหตุผลและแสวงหาความพึงพอใจสูงสุดแต่พุทธศาสตร์เชื่อว่ามนุษย์เกิดมา

พร้อมกับอวิชชาพร้อมกับความไม่รู้ของต้นเหตุของความไร้เหตุผล “ปัญญา” ที่เกิดจากการรักษาศีล และมีสมาธิจะทำให้ความไร้เหตุผลของมนุษย์ลดลง และอธิบายว่าการที่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เน้นย้ำถึงความพอประมาณและมีเหตุผลหรือการทำให้ดีที่สุดในด้านการจัดการความเสี่ยงที่เหมาะสม สามารถทำให้ประยุกต์ใช้ได้กับภาคเศรษฐกิจของประเทศได้

ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นพอสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคน โดยการพึ่งตนเองของคน โดยการพึ่งตนเอง มีความประหยัด พัฒนาตนเองให้มีการเรียนรู้ ภูมิปัญญา สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน มีจิตสำนึกที่ดีต่อตนเองและสังคม โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอนควรนำความรู้เศรษฐกิจพอเพียงไปบูรณาการส่งเสริมในสถานศึกษาด้วย

แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อยุค โลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำ วิชาต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” ดังที่สมพร เทพสิทธา (2549 : 7) ได้อ้างถึง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริประกอบด้วยหลักการหลักวิชาและหลักกรรมหลายประการ อาทิ

1. เป็นปรัชญาแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ
2. เป็นปรัชญาในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง
3. จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจให้ก้าวทันยุค โลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวางทั้งด้านวัตถุสังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

4. ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

5. จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน

6. จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทนความเพียรมีสติปัญญาและความรอบคอบจากแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสรุปได้ว่า เป็นปรัชญาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตได้

องค์ประกอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ด้วยกัน 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและยั่งยืนของการพัฒนา
2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน
3. คำนิยาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมๆ กัน ดังนี้
 - 3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
 - 3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ
 - 3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล
4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ
 - 4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกันเพื่อประกอบการ

วางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภและไม่ตระหนี่

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

การปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ดังที่ สุนทรคันติเวชกุล (อ้างใน สมพร เทพสิทธิ. 2549 : 5) ได้กล่าวไว้ดังนี้

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า“ความเป็นอยู่ที่ไม่ต้องฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัด ไปในทางที่ถูกต้อง”
 2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า“ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นสำคัญ”
 3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในทางการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้อย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า“ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น”
 4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีราย ได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ว่า“การที่ผู้ใดต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง”
 5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการ โดยปราศจากความละเอียดอ่อนต่องานพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่นพยายามลดลง พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้น ในห้องงามสมบูรณ์ขึ้น”
- ดังนั้น สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทาง

ปฏิบัติตนของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเอง และสถานะแวดล้อมเพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ โดยอาศัยความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วยความรอบคอบ และระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียนกันแบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยงคนในภาคส่วนต่างๆ ของสังคมเข้าด้วยกันสร้างสรรค์พลังในทางบวก นำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ การปฏิบัติตนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั้นควรยึดหลักความประหยัดประกอบอาชีพด้วยความซื่อสัตย์สุจริตไม่แข่งขันเอาเปรียบทางการค้าต้องใฝ่หาความรู้ให้เกิดรายได้เพิ่มพูนมั่นคง ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นปฏิบัติตนในทางที่ดี

เศรษฐกิจพอเพียงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555 - 2559

การจัดทำแผนพัฒนาประเทศไทยนับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับแรกเมื่อปี 2504 จนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องภายใต้สถานการณ์และเงื่อนไข รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 การพัฒนาประเทศอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ จึงเป็นจุดเปลี่ยนกระบวนการวางแผนที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ตามแนวพระราชดำรัส “เศรษฐกิจพอเพียง” มี “การพัฒนาแบบองค์รวม” และเริ่มให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนา ต่อมาในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 และฉบับที่ 10 ได้น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศผลการพัฒนาภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตลอดระยะเวลาเกือบ 60 ปีที่ผ่านมา สามารถสร้างความเจริญก้าวหน้า ยกระดับการพัฒนาประเทศไทยจากที่เคยอยู่ในกลุ่มประเทศด้อยพัฒนาไปอยู่ในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ประชาชนมีคุณภาพชีวิตและรายได้ดีขึ้น มีอายุยืนยาว และมีการศึกษาสูงขึ้น การพัฒนาประเทศภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 เป็นต้นมาได้สร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในสังคมหลายด้านและนำพาประเทศรอดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมได้หลายคราว อาทิ วิกฤตต้มยำกุ้ง สึนามิ และวิกฤตเศรษฐกิจโลก ในช่วงเวลาของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ และสังคมทั้งภายใน และภายนอกประเทศที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชนอย่างกว้างขวาง กระบวนการจัดทำแผน

จึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ เพื่อใช้ประกอบการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 และคำนึงถึง ความสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 ที่กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริม การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย และวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ จึงได้จัดทำทิศทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนจากการประชุมระดมความคิดเห็นของประชาชนตั้งแต่ในระดับชุมชน หมู่บ้าน และภาค รวมทั้งได้นำเสนอแนวคิด และทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ในเวทีระดับประเทศในการประชุมประจำปี 2553 ของ สศช. เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2553 สำนักงานฯ ได้นำความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอย่างกว้างขวางจากเวทีต่างๆ มาปรับปรุงร่างทิศทาง และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 ให้มีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้ อย่างเป็นรูปธรรม และนำเสนอคณะรัฐมนตรีรับทราบความก้าวหน้าการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2553 ทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มุ่งพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการ และเป็นองค์รวม และยึดวิสัยทัศน์ปี พ.ศ. 2570 ดังนี้ “คนไทยภาคภูมิใจในความเป็นไทย มีมิตรไมตรีบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียง ยึดมั่นในวัฒนธรรมประชาธิปไตย และหลักธรรมาภิบาล การบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานที่ทั่วถึง มีคุณภาพสังคมมีความปลอดภัยและมั่นคง อยู่ในสภาวะแวดล้อมที่ดี เกื้อกูลและเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ระบบการผลิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม มีความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน อยู่บนฐานทางเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองและแข่งขันได้ในเวทีโลก สามารถอยู่ในประชาคมภูมิภาคและโลกได้ อย่างมีศักดิ์ศรี”

วิสัยทัศน์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. 2555 - 2559)

และพันธกิจ การจัดทำเป็นแผนพัฒนาในระยะ 5 ปี ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาวดังกล่าว จำเป็นต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ ยุทธศาสตร์ และแนวทางการพัฒนาที่มีลำดับความสำคัญสูงในช่วงระยะ 5 ปี กรอบทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 จึงประกอบด้วยวิสัยทัศน์และพันธกิจ ดังนี้

วิสัยทัศน์ “สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ด้วยความเสมอภาค เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง”

พันธกิจ

1) สร้างความเป็นธรรมในการกระจายรายได้ ควบคู่กับการสร้างสังคมคุณธรรม เพื่อให้คนกินดีอยู่ดี มีคุณภาพชีวิตที่ดี ปลอดภัยจากอาชญากรรม อุบัติเหตุ ยาเสพติดและอบายมุข คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีวัฒนธรรมประชาธิปไตย และธรรมาภิบาล

2) พัฒนากิจการการผลิตและบริการให้เข้มแข็งและมีเสถียรภาพบนฐานความรู้และการสร้างสรรค์ของคนไทย ขยายหลักประกันทางสังคมให้ครอบคลุมประชาชนทุกคน สร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงาน รวมทั้งยารักษาโรคจากสมุนไพรบนฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ พร้อมทั้งปรับโครงสร้างสาขาการผลิตและการบริโภคของประเทศให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3) สร้างภูมิคุ้มกันให้เข้มแข็งสามารถป้องกันและรองรับผลกระทบและความเสี่ยงจากวิกฤตเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นในอนาคต พัฒนาระบบการคุ้มครองผู้บริโภคให้มีความรู้ และทักษะสามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างมีเหตุผล

สรุปได้ว่า หลักการของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มุ่งพัฒนาภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ในทุกระดับ ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ให้ความสำคัญกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม พัฒนาประเทศสู่ความสมดุลในทุกมิติ อย่างบูรณาการการจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงคือการจัดการศึกษาที่เป็นกระบวนการกิจกรรมของสังคมและรัฐเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้นสามารถแก้ปัญหาได้เป็นระบบ โดยอาศัยเหตุผล หรือแนวทางวิทยาศาสตร์เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นพบทางเลือกที่เหมาะสมเป็นพื้นฐานหลักคิด นำไปสู่การปฏิบัติ ฟังฟังตนเองให้สอดคล้องกับสังคม สอดคล้องกับสมัยและสอดคล้องกับศีลธรรมอันดีงาม

การประยุกต์ใช้แนวคิดของทฤษฎีใหม่ในการจัดการศึกษา

แนวคิดของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวคิดหลักในการพัฒนาพลเมืองของประเทศให้ดำรงชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี และมีคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดีขึ้น จึงสมควรพิจารณาใช้แนวคิดเหล่านี้มาใช้ในการจัดการศึกษาและพัฒนาการศึกษาของประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทิศนา ขัมมณี และคณะ (2545 : 10 - 15) ได้กล่าวไว้ว่า

1. การประยุกต์ใช้ในด้านการพัฒนาและการใช้หลักสูตรทฤษฎีใหม่เป็นทฤษฎีที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถที่จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมให้เกิดผลพอเพียงที่จะเลี้ยงตนเอง ให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมกับอัตราภาพ การศึกษาจึงน่าจะทำหน้าที่ในด้านการพัฒนาสติปัญญาของบุคคล ให้สามารถที่จะพึ่งตนเองในการดำรงชีวิตประจำวันและแก้ปัญหาต่างๆ ในการดำรงชีวิต โดยมีการบูรณาการความรู้ ทักษะ และเจตคติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต เพื่อช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านเรื่องนั้นๆ แต่เนื่องจากกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันในแต่ละแห่ง อาจมีลักษณะแตกต่างกัน ดังนั้นการจัดสาระของหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่สำคัญตัวอย่างเช่น เด็กที่อยู่ภาคอีสานที่มีการทำนามาก ก็ควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องข้าว และการทำนาให้มาก และเด็กซึ่ง เพื่อที่จะได้เรียนรู้ถึงสภาพปัญหา การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาในเรื่องนั้นๆ ในขณะที่เด็กที่อยู่ติดกับชายทะเล ควรเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องการประมง ซึ่งเป็นกิจกรรมประจำวันที่เด็กคุ้นเคยดังนั้น หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ จึงควรเป็นหลักสูตรที่ยึดกิจกรรมการดำรงชีวิต การแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองในการดำรงชีวิตเป็นแกน อันจะทำให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชีวิตได้จริง กิจกรรมการดำรงชีวิตควรเริ่มจากใกล้ตัวไปไกลตัว หรือจากระดับแคบไปกว้าง โดยมีการจัดสัดส่วนที่เหมาะสมหลักสูตรในอดีต เคยเป็นหลักสูตรรายวิชา ซึ่งมักจะมุ่งที่เนื้อหาสาระของเรื่องต่างๆซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน โดยบรรจุกระบวนการพึ่งตนเองเพื่อการพัฒนาเข้าไปในทุกหน่วยการเรียนรู้ตลอดหลักสูตรก็จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาคุณสมบัติที่พึงประสงค์อย่างมั่นคง ทำให้เป็นฐานที่หนาแน่นในการดำรงชีวิตและการเรียนรู้ในขั้นสูงๆ ขึ้นไป ซึ่งสิ่งนี้อาจจะไม่เกิดขึ้น หากการเรียนรู้ที่นั่นเกิดขึ้นในหน่วยการเรียนรู้ใดหน่วยการเรียนหนึ่งเท่านั้น

2. การประยุกต์ใช้ในด้านจัดการเรียนการสอนทฤษฎีใหม่ ได้กำหนดการดำเนินโครงการเป็นขั้นตอน 3 ขั้นตอนด้วยกัน ขั้นที่ 1 เป็นการจัดการเรื่องที่ดินและน้ำ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถประกอบอาชีพได้ผลพอเพียงแก่การดำรงชีวิตในระดับประหยัด เมื่อดำเนินการ

ขั้นที่ 1 ได้ผลแล้ว จึงเริ่มดำเนินการ

ขั้นที่ 2 ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้นและพัฒนาต่อไปถึง

ขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

เมื่อพิจารณาการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษาต่างๆ ในอดีตที่ผ่านมา ภาพการสอนที่เป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปก็คือ ครูมักจะมุ่งให้ข้อมูลความรู้แก่ผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ การวัดและการประเมินผลก็เน้นการวัดความรู้ความจำ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมุ่งจดจำความรู้เป็นสำคัญ เพื่อที่จะได้สอบผ่าน พฤติกรรมการสอนของครูไม่ช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาสติปัญญา ปัญหาพฤติกรรมกรรมการสอนของครูนี้ ได้รับการ

วิพากษ์วิจารณ์เรื่อยมา และได้มีความพยายามในการแก้ปัญหาที่มาโดยตลอด จนกระทั่งในปัจจุบันนี้ หลักสูตร ได้กำหนดให้ครูสอน โดยให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียน ได้มีส่วนร่วม ในกิจกรรมการเรียนรู้ อันจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ใช้ความคิดและเรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น อย่างไรก็ตาม แม้การสอนปัจจุบันจะ ได้กำหนดชัดเจน ให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้วก็ตาม แต่การเรียนรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีใหม่ที่มีลักษณะเป็นการเรียนรู้ทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไป เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่แท้จริง และสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ได้จริงนั้น อาจจะยังไม่เกิดขึ้น หากขาดแนวทางที่ชัดเจนในการปฏิบัติ และการให้ความช่วยเหลือครู ในการพัฒนาการสอนอย่างเพียงพอ ดังนั้น การจัดทำแนวการสอนที่มีลักษณะตามที่พึงประสงค์ จึงเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดหลักสูตรและการสอนพึงให้ความสำคัญ และดำเนินการอย่างจริงจังต่อไป แนวการสอนดังกล่าวควรมีลักษณะที่สำคัญดังนี้

- 1) ควรจัดการเรียนการสอนโดยยึดจุดหมายหลัก ซึ่งได้แก่กระบวนการพึ่งตนเอง หรือการพัฒนาเป็นแกนในการสอนตลอดหลักสูตร
 - 2) ควรจัดการเรียนการสอนให้มีลักษณะที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ และได้เรียนรู้กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดและความเข้าใจในสิ่งที่เรียนอย่างแท้จริง
 - 3) ควรจัดการเรียนการสอนให้มีการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎีและปฏิบัติควบคู่กันไปอย่างสมดุล เพื่อให้ผู้เรียน ได้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อความรู้กับการปฏิบัติจริง และส่งเสริมการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสภาพการณ์ต่างๆ ให้มาก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสามาร และ ความชำนาญในการใช้ความรู้ให้เป็นประโยชน์
 - 4) ควรจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมประจำวัน และวิถีชีวิตของครูและบุคลากร ในสถานศึกษาให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในเรื่องต่าง ๆ ที่ต้องการจะปลูกฝังให้แก่ผู้เรียน
3. การประยุกต์ใช้ในด้าน การวัดและประเมินผลการศึกษาการจัดหลักสูตรการเรียนการสอนดังกล่าวข้างต้น แม้มีผู้เห็นด้วยและพยายามจะพัฒนาปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมมากขึ้นเพียงใด แต่หากระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา ยังไม่สามารถปรับให้สอดคล้องกันแล้ว ก็จะเป็นอุปสรรคทำให้การพัฒนานั้น ไม่สำเร็จได้ หากระบบการวัดและประเมินผลยังถูกจำกัดอยู่ที่การวัดความรู้ความจำ การให้ครูเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากการให้ความรู้มาเป็นการให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ กระบวนการต่างๆ ที่จำเป็น ก็คงเป็นไปได้ยากหากแนวทางการสอนและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มุ่งเน้นที่การพัฒนาความคิดความเข้าใจ การเรียนรู้ทักษะกระบวนการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการ ดำรงชีวิต การนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและแก้ปัญหาต่างๆ ในชีวิต รวมทั้งการพัฒนา คุณสมบัติต่างๆ ที่จำเป็น เช่น การพึ่งตนเอง การพัฒนาตนเองการใฝ่รู้ การบริหารจัดการ การทำงาน

เป็นหมู่คณะ ฯลฯ ในการวัด และประเมินผลการเรียนการสอนก็จำเป็นที่จะต้องมีเกณฑ์ และเครื่องมือที่จะใช้วัด และประเมินผลที่เหมาะสมกับสิ่งที่จะจัดด้วยเรื่องนี้จึงเป็นเรื่องใหญ่ และพยายามพัฒนาให้ทันต่อความต้องการ และความเปลี่ยนแปลง

4. การประยุกต์ใช้ในการบริหารการจัดการเกี่ยวกับการศึกษา

ในการดำเนินการตามทฤษฎีใหม่นั้น ปัญหาใหญ่ข้อหนึ่งซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงเล็งเห็นคือ การลงทุนที่ค่อนข้างสูงในปัจจัยต่างๆ ที่จำเป็น เช่น การขุดสระน้ำ การตั้งโรงเรียน การทำชลประทาน เป็นต้น พระองค์ทรงเห็นว่าเกษตรกรควรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากรัฐบาล มูลนิธิ บริษัท ห้างร้านเอกชน และอื่นๆ ในทางการศึกษาก็ควรเป็นเช่นเดียวกัน สถาบันของรัฐและเอกชนต่างๆ ควรจะพิจารณาให้ความช่วยเหลือ และลงทุนในกิจกรรมต่างๆ ทางการศึกษาที่จะเป็นประโยชน์ต่อปวงชน ทั้งนี้ควรยึดหลักตามพระราชดำริอันประจักษ์ชัดแล้วว่า “ได้อำนวยประโยชน์อย่างมากแก่พสกนิกร โดยส่วนรวมซึ่งได้แก่ “การลงทุนเพื่อให้มีผลผลิตมากขึ้น การลงทุนเพื่อให้ไม่ต้องเสียเงินอีกข้อหนึ่ง เป็นสิ่งที่คุ้ม” (พระราชดำรัส พระราชทานเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540) ดังจะเห็นได้จากที่ทางมูลนิธิชัยพัฒนาได้สนับสนุนเงิน 18 ล้านบาท เพื่อให้ดำเนินการขุดคลองให้เสร็จภายในหนึ่ง เดือน ก่อนที่พายุลินดาจะเข้ามาทำให้น้ำท่วมจังหวัดชุมพร ซึ่งปรากฏว่าได้ผล เพราะถ้าน้ำท่วม ความเสียหายที่เกิดขึ้นจะมากกว่าเงินที่เสียไป หรือการลงทุนขุดสระ หรือทำชลประทานที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถทำการเพาะปลูกทำนาเลี้ยงคนได้ แม้จะใช้ทุนมาก แต่ก็เกิดประโยชน์คุ้มค่าในระยะยาว เห็นได้ว่าแนวพระราชดำริในการลงทุนนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของมวลประชาเป็นส่วนใหญ่ และเป็นไปเพื่อประโยชน์ในระยะยาว อันจะเกิดคุณค่า แนวคิดเช่นนี้ นำที่ผู้บริหาร สถาบันรัฐและเอกชนพึงใช้เป็นหลักในการลงทุน ซึ่งหากมีการปฏิบัติเช่นนี้โดยทั่วไปแล้ว ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งประชาชนกำลังได้รับผลอยู่ในขณะนี้ ก็คงจะเบาบางลงนอกจากนั้น พระราชดำรัสเกี่ยวกับการลงทุนดังกล่าว ยังช่วยชี้จุดสำคัญที่การศึกษาควรที่จะพัฒนาได้อย่างชัดเจน “ในทางเกษตรกรรม หากขาดน้ำ ทำการเกษตรไม่ได้ แม้จะมีพื้นที่มีเมล็ดพันธุ์ มีแรงงาน ก็ปลูกพืชผลไม่ได้ ในทางการศึกษา หากขาดครู การเรียนรู้อาจไม่เกิดขึ้นแม้จะมีหนังสือ สื่ออุปกรณ์และบุคลากรอื่นๆ ในทางเกษตรกรรม แม้มีน้ำแต่ไม่เพียงพอ การทำเกษตรกรรม ก็ไม่ออกงาม ไม่สมบูรณ์และให้ผลน้อย ในทางการศึกษา แม้มีครูแต่ครูขาดคุณภาพการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติ ก็ให้ผลน้อย ไม่สมบูรณ์เช่นกัน”

ทฤษฎีใหม่จะได้ผล รัฐจะต้องช่วยเหลือ โดยการลงทุนขุดสระ ทำอ่างน้ำใหญ่ อ่างน้ำเล็ก เพื่อส่งไปสู่คุ้มของเกษตรกรเป็นรายบ้าน เพราะน้ำเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มผลผลิตฉันใด

การศึกษาจะได้ผล รัฐจำเป็นต้องลงทุนในการพัฒนาครูให้มีคุณภาพเพื่อช่วยให้ครูสามารถพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติได้อย่างได้ผลสมบูรณ์เพราะครูเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มคุณภาพการศึกษา ครูเกิดการพัฒนาคุณภาพอย่างแท้จริง หรืออย่างยั่งยืนจึงควรที่ผู้มีส่วนรับผิดชอบงานด้านนี้ จะนำแนวคิดนี้ไปใช้พิจารณาทบทวนและดำเนินการต่อไป

สรุปได้ว่า พระราชดำริที่ว่า การนำทฤษฎีใหม่ไปใช้ควรดูให้เหมาะสมกับความจำเป็น สภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ น่าจะเป็นอีกแนวคิดหนึ่ง que ผู้บริหารนำไปใช้ได้ เนื่องจากวงการศึกษามักจะมีแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นเสมอ และมีการทำตามแนวคิดใหม่ๆ นั้น เพื่อความเป็นผู้ทันสมัย อย่างจริงจั่งอย่างถาวรด้วยพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ทรงเป็นผู้มีความคิดลึกซึ้งและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล ปวงประชาจึงได้เรียนรู้จากพระราชดำริ พระราชดำรัส และการเป็นแบบอย่างของพระองค์ นับว่าเป็นโชคอันมหาศาลของประเทศ และพสกนิกรชาวไทย

การจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาการศึกษาตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช ซึ่ง สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ (2550 : 41 - 56) ได้วิเคราะห์ พบว่า ความหมายและขอบเขตของการศึกษา คือ การศึกษาเป็นกระบวนการ กิจกรรมของสังคม และรัฐ เพื่อการพัฒนาประชาชน และบุคคลพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีเหตุผลตามยุคสมัยด้วยการพัฒนาบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ที่เป็นการจัดการศึกษาสมบูรณ์ การศึกษาเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกคนทุกส่วนให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ไม่มีที่สิ้นสุด การศึกษาตามแนวพระราชดำรินี้มีหลักหรือจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาสร้างองค์ความรู้ ความคิด ปลูกจิตสำนึกด้านคุณธรรมจริยธรรมเพื่อการพัฒนาสมรรถภาพ เสริมสร้างความสามารถให้บุคคลนำความรู้ ทักษะ ประสพการณ์ มาบูรณาการ ประยุกต์ใช้บนพื้นฐานของคุณธรรม จริยธรรมและการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์

วิธีหรือแนวทางการจัดการศึกษาพอเพียงตามแนวพระราชดำริ โดยหลักแนวคิดปรัชญาตรรกศาสตร์ (Logic) ย่อมจะต้องสอดคล้องเชื่อมโยงกับหลักการหรือจุดมุ่งหมายขอบเขตและความหมายของการศึกษาตามแนวพระราชดำริของพระองค์จากแนวคิดทฤษฎีใหม่ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแนวคิดปรัชญาการพัฒนาที่ได้วิเคราะห์นั้น การจัดการศึกษาพอเพียงเป็นการจัดการศึกษาสมบูรณ์ที่มุ่งพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มีความรู้คู่คุณธรรมสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เกิดความสมดุลมีความพอเพียงพึ่งพิงอิงกันในการสร้างสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้เป็นสังคมที่มีความพอเพียงในด้านคุณธรรม

จริยธรรมเป็นหลัก เพื่อความมั่นคงของมนุษย์และพร้อมก้าวทันโลกซึ่งมีความสอดคล้อง เชื่อมโยงตามหลักแนวคิดดังกล่าว และจากปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก เมื่อ 5 พฤษภาคม 2493 ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” นับแต่บัดนั้นมา พระองค์ท่านได้มีพระบรมราโชวาท พระราชดำรัส เป็นแนวพระราชดำริและทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจบำบัดทุกข์ บำรุงสุขพัฒนาประเทศชาติบ้านเมือง โดยยึดแนวทางพระราชดำริปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

“คำว่าพอเพียงมีความหมายว่าพอมีพอกิน เศรษฐกิจแบบพอเพียง หมายความว่า ผลิอะไรมีพอที่จะไม่ต้องไปขอยืมคนอื่น อยู่ได้ด้วยตนเอง คำว่าพอ คนเราถ้าพอในความต้องการมันก็มี ความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย พอเพียงอาจมีมาก อาจมีของหรูหราก็ได้ แต่ว่าต้องไม่ไปเบียดเบียนคนอื่น” การจัดการศึกษาพอเพียง ตามแนวพระราชดำริจึงเป็นวิธีหรือแนวทางการจัดการศึกษาให้เกิดความสมดุล มีความพอเหมาะพอเพียง พึ่งพิงอิงกันของบุคคล เพื่อการสร้างสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้คู่กับคุณธรรม สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทยให้ได้ศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 และ พ.ศ. 2525 จวบจนปัจจุบัน พระองค์ท่านยังได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่ปวงชนชาวไทยในพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปีให้เป็นหลักในการดำรงตนปฏิบัติภารกิจงานพัฒนาประเทศความว่า “นี่ถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรักความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจรักษา และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง **ประการแรก** คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน **ประการที่สอง** คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ **ประการที่สาม** คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฏกติกาและระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน **ประการที่สี่** คือ การที่ต่างฝ่ายต่างพยายามทำความคิดความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิดจิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกัน ในทางที่ดี ที่เจริญนี้ ยังมีพร้อมมูลในกายในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่า ประเทศชาติไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้ จึงขอให้ท่านทั้งหลายในมหาสมาคมนี้ ทั้งประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ได้รักษาจิตใจและคุณธรรมนี้ไว้ให้เหนียวแน่น และถ่ายทอดความคิดจิตใจนี้กันต่อไปอย่าให้ขาดสาย เพื่อให้ประเทศชาติของเราดำรงยืนยงอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข ทั้งในปัจจุบัน และในภายหน้า” และยังได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ทรงย้ำให้มีความสำนึกต่อชาติบ้านเมือง และแผ่นดินอีกความว่า “ข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวกับทุกท่านว่า การทำนุบำรุงประเทศชาติ นั้น มิใช่

เป็นหน้าที่ของผู้หนึ่งผู้ใด โดยเฉพาะ หากเป็นภาระความรับผิดชอบของคนไทยทุกคน ที่จะต้อง ขวนขวายกระทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด เพื่อธำรงรักษาไว้และพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญมั่นคง และผาสุกร่มเย็น ข้าพเจ้าในฐานะที่เป็นคนไทยคนหนึ่งจึงมีภาระหน้าที่เช่นเดียวกับคนไทยทั้งมวล จึงขอขอบใจทุกๆ คน ที่ต่างพยายามกระทำหน้าที่ของตนด้วยเต็มกำลังความสามารถ และให้ความร่วมมือสนับสนุนข้าพเจ้าในภารกิจทั้งปวงด้วยดีตลอดมา” จากระยะเวลาที่ผ่านมาจวบจน ปัจจุบันดังกล่าวจะเห็นได้บังเกิดความสุข ความร่มเย็น ประชาชนและสังคมตั้งมั่นอยู่บนคุณธรรม จริยธรรม มีความพอดี มีการดำรงชีวิตปฏิบัติภารกิจต่างๆ เหมาะสมพอเพียง วิธีหรือแนวทาง จัดการศึกษาพอเพียงเพื่อพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถแก้ปัญหา และพัฒนาคุณภาพชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขเกิดความสมดุลมีความพอเพียงพึ่งพิงกัน ในการสร้างสังคม และเศรษฐกิจฐานความรู้เป็นสังคมที่มีความพอเพียงในด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นหลักซึ่งประกอบด้วย

1. การส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ เป็นการ “สร้างรากฐานให้บุคคลมีความเข้าใจ เกิดความคิดที่ถูกต้องเป็นคนมีปัญญา” เกิดการพัฒนาในด้านร่างกาย อารมณ์และทางสติปัญญา ด้วยการจัดการศึกษา ฝึกฝน อบรม ให้ความรู้ ความคิดที่ถูกต้อง “มีวิธีคิด พิจารณาใคร่ครวญ รู้จริงรู้แจ้งชัด รู้ตลอด รู้เท่าทัน” “ส่งเสริมความรู้ วิชาการ ความรู้ ปฏิบัติการ และความรู้ คิดอ่าน ตามเหตุผลความเป็นจริง” ตามสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนแปลง “ให้ความรู้ที่เพิ่มพูนขึ้นนั้น เกิดเป็นรากฐานรองรับความรู้ที่สูงขึ้น ลึกซึ้งกว้างขวางขึ้นต่อไป” อีกเป็นบุคคลที่ยึด “หลักของ เหตุผลและจะต้องขัดเกลาคัดลอกเวลา มิฉะนั้นจะมีวิชาความรู้เท่าไรก็ตามก็ไม่สามารถนำไปเป็น ประโยชน์แก่ตัวแก่ส่วนรวมได้” จัดกิจกรรมส่งเสริมการบูรณาการองค์ความรู้ด้วยการนำวิชาการ ทั้งปวงมาสร้างสรรค์ “นำมาประยุกต์เข้าด้วยกันเสมอ” ให้มีความพยายาม “ศึกษาให้เห็นจริง และ ให้เข้าใจว่าวิชาทั้งหลายเกี่ยวข้องกับกันเป็นส่วนประกอบของกันและกัน” เพื่อให้ผู้เรียน ได้มี ความรู้ความเข้าใจและรู้จักการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์พบทางที่เหมาะสมในการนำไปสู่การปฏิบัติ และจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการประยุกต์ “วิชาใดที่เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติได้ก็จะต้อง ให้นักเรียนปฏิบัติ เพราะการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์จากการปฏิบัติจะทำให้รู้จริง และแม่นยำ” สร้างทักษะสู่การปฏิบัติจริงในการดำรงชีวิต

2. การส่งเสริมให้บุคคลมีคุณธรรมจริยธรรมด้วย “การให้การศึกษาคือครบถ้วนทั้ง ทางด้านศีลธรรมจรรยา วิชาสามัญ และวิชาชีพนั้นเป็นการปูพื้นฐานอย่างสำคัญในการพัฒนาคน ให้เป็นคนดี” “ขอให้ทุกคนเข้าใจและจำไว้ว่า วิชาการต่างๆ ที่เรียนที่สอบไล่กันได้ นั้น โดยลำพัง ไม่ใช่สิ่งที่จะช่วยให้นักเรียนเอาตัวรอดได้ และไม่ใช่ว่าสิ่งที่จะช่วยสร้างสรรค์สิ่งใดให้เป็นประโยชน์ แก่ตัวแก่ผู้อื่น แก่บ้านเมืองได้ ผู้มีวิชาการแล้วจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติในตัวเอง นอกจากวิชา